

Mirosława Grunt

Niepokalane poczęcie Maryi w duchowości Zgromadzenia Sióstr Służek NMP Niepokalanej

Salvatoris Mater 6/1, 118-137

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Więź z Maryją, która dla każdego chrześcijanina jest następstwem zjednoczenia z Chrystusem, uwydatnia się w sposób szczególny w życiu osób konsekrowanych. W teologiczno-duchowych założeniach większości instytutów zakonnych więź z Matką Bożą jest jedną z naczelných idei. Tak jest również w duchowości Zgromadzenia Sióstr Służek NMP Niepokalanej. Zgromadzenie to zostało powołane do istnienia w 1878 r. przez bł. Honorata Koźmińskiego OFM Cap (1829-1916), charyzmatycznego założyciela wielu rodzin zakonnych.

Nie ulega wątpliwości, że duchowy profil zgromadzenia zakonnego w znacznej mierze wyznaczony jest przez jego założyciela, który jest

Mirosława Grunt SNMPN

Niepokalane poczęcie Maryi w duchowości Zgromadzenia Sióstr Służek NMP Niepokalanej

SALVATORIS MATER
6(2004) nr 1, 118-137

obdarzony przez Boga specjalną łaską. Otrzymuje on w załączku charyzmat danej rodziny zakonnej, ma wizję tego, czym winien stać się ów instytut; on też określa jego duchowość, która może być ubogacona przez wspólnotę. Mając na uwadze powyższe stwierdzenia, problem zasygnalizowany w tytule niniejszego przedłożenia zostanie ustawiony w szerszym kontekście. Najpierw ukazane zostaną źródła imakulistycznego nurtu duchowości Zgromadzenia Sióstr Służek

NMPN. Kolejnym etapem rozważań będzie ukazanie form kultu Niepokalanie Poczętej poprzez prezentację świadectw obecności tajemnicy niepokalanego poczęcia w tekstach normatywno-ascetycznych i w praktykach pobożności zakonnej.

1. Geneza głębokiej więzi Zgromadzenia z Niepokalaną

W niniejszych rozważaniach przedmiotem naszego zainteresowania będzie przede wszystkim to, co uwydatnia specyficzne odniesienie bł. Honorata Koźmińskiego do tajemnicy niepokalanego poczęcia. W dalszej części analiz zostaną ukazane jego wskazania adresowane do sióstr, dotyczące aplikacji tej tajemnicy do ich życia duchowego. Zwieńczeniem tych rozważań będzie ukazanie więzi Zgromadzenia

z objawieniami Niepokalanie Poczętej w Gietrzwałdzie. Orędzie gietrzwałdzkie znajdowało bowiem i znajduje współmierny dla siebie rezonans w sercach i w codziennym życiu sióstr.

1.1. Niepokalane poczęcie w nauczaniu bł. Honorata

Charakterystyczną cechą duchowości bł. Honorata Koźmińskiego był chrystocentryzm, w którym przejawiał się franciszkański radykalizm osiągnięcia doskonałości chrześcijańskiej, a także maryjność¹. Maryjny aspekt jego duchowości łączył się ściśle z chrystocentryzmem. W Maryi widział bowiem Honorat najdoskonalszy przykład ukierunkowania życia na Chrystusa. Głęboka więź Błogosławionego z Maryją ma swe źródło w jego nawróceniu, jak również w przeświadczeniu, że wszystkie łaski, jakie otrzymał w swym życiu od Boga, spotkały go dzięki Jej wstawiennictwu².

Wiodącą ideą mariologicznej doktryny Koźmińskiego jest głęboka relacja Maryi do Chrystusa. Według niego wielkość i wszystkie przywileje Maryi wypływają z Jej podporządkowanego zadania w stosunku do zbawczego dzieła Chrystusa. Błogosławiony podkreślał, że tylko w związku z Chrystusem Maryja jest osobą o wyjątkowej godności i szczególnej misji³. W pismach Honorata odnajdujemy, zgodne z trendem panującym w XIX-wiecznej mariologii, pogłębione odczytanie Maryi we wszystkich wymiarach Jej wzorczości. Należy tu wskazać przede wszystkim na jego dzieło pt. *Czem jest Maryja? Czyli zbiór przywilejów, łask i uwielbień Przenajświętszej Bogarodzicy według dni roku ułożony* (Kielce 1904). Dzieło to w zamysle Autora stanowi wyraz hołdu dla Niepokalanie Poczętej⁴. Bł. Honoratowi towarzyszyła świadomość, że żył w czasie, gdy został ogłoszony dogmat o niepokalanym poczęciu Maryi (1854 r.). Ogłoszenie dogmatu uznawał za fakt o największej doniosłości ze wszystkich wydarzeń, jakie miały miejsce w XIX w.⁵. Pragnąc uczcić Matkę Bożą w tym przywileju,

¹ Por. J. MISIUREK, *Historia i teologia polskiej duchowości katolickiej*, t. II (w. XVIII-XIX), Lublin 1998, 382; M. SZYMULA, *Duchowość zakonna według nauczania bł. Honorata Koźmińskiego*, Warszawa 1998, 39-42, 98-112.

² Szerzej na ten temat zob. H. KOŹMIŃSKI, *Notatnik duchowy*, przygotował do wydania zespół pod kierunkiem G. Bartoszewskiego OFM Cap, Warszawa 1991, 130.

³ *Sama Maryja nie jest dla nas wszystkim, ale można powiedzieć, że wszystko nam zapewnia, zapewniając Jezusa, a zatem i Ojca, do którego nikt nie przychodzi, ani może Mu służyć, tylko przez Niego.* H. KOŹMIŃSKI, *Notatnik duchowy...*, 133.

⁴ Por. F. DUCHNIEWSKI, *Popularyzacja mariologii w dziele o. Honorata Koźmińskiego „Czem jest Maryja?”*, w: *Niepokalana. Kult Matki Bożej na ziemiach polskich w XIX w.*, Lublin 1988, 571-577.

⁵ *Wiek nasz powinien tytułować się wiekiem Niepokalanego Poczęcia, bo to z pewnością*

wyłosił kilkadziesiąt kazań o tej tematyce⁶. Cześć, jaką żywił do Niepokalanej, przejawiała się w odmawianiu Godzinek o Niepokalanym Poczęciu w ciągu oktawy tej uroczystości, zaś w każdą sobotę koronki do Niepokalanego Poczęcia, a także codziennych aktów modlitewnych⁷. Warto zaznaczyć, że chociaż Honorat czcił Maryję we wszystkich niemal przywilejach, to jednak najczęściej odnosił się do tajemnicy niepokalanego poczęcia⁸.

W pismach Błogosławionego nie znajdziemy systematycznego wykładu doktryny immaculistycznej, spekulacji czy zawyłych analiz teologicznych; przeważa w nich ujęcie praktyczne, pastoralne oraz ascetyczne. Należy stwierdzić, że doktryna immaculistyczna Honorata, zrekonstruowana z wielu dogmatycznie i ascetycznie nośnych fragmentów jego pism, jest osadzona w kontekście trynitarnym, chrystologicznym i soteriologicznym. Koźmiński podkreśla, że wyjątkowości wydarzenia niepokalanego poczęcia nie można izolować od całego planu zbawczego, wypływającego z nieskończonej miłości Ojca⁹. Błogosławiony utrzymywał, że poczęcie Maryi wpisane jest wprost w odwieczną, Boską predestynację Syna Bożego. W kontekście tekstu Kol 1, 16: *w Nim zostało wszystko stworzone* twierdził, za św. Bernardynem ze Sieny (†1444), że *słowa te odnoszą się także do Maryi, ale do Niej w sposób wyjątkowy, ponieważ po Chrystu-*

jest fakt największej doniosłości ze wszystkich faktów, jakie w nim były spełnione. H. KOŹMINSKI, Kazanie na Niepokalane Poczęcie 1884 r., w: Archiwum Główne Zgromadzenia Sióstr Służek NMP Niepokalanej (dalej: AGSł), F, I, 9. Bóg dał mi tę łaskę, że żyję w czasie, gdy przywilej Niepokalanego Poczęcia został uroczystym kanonem dogmatycznie Matce Boskiej przyznany [...]. Dał mi też poznać Pan Bóg w dobroci swojej, jak wiele tajemnic tam się mieści, jak wszystkie inne na tym się opierają, jak to słusznie ostatnim kluczem nazwać się może i ukoronowaniem wszystkich darów w Maryi. TENŹE, Notatnik duchowy..., 133. Niewiele z was jest takich, którzy pamiętają one czasy przed ogłoszeniem tego dogmatu, to jest, którzy pamiętają stan duchowny i religijny, jaki był u nas, jaki był na całym świecie. Ogarniał świat duch niedowiarstwa, więcej powiem duch szyderstwa z rzeczy świętych. [...] Mało co obchodziła kogo wiara, Bóg i wieczność. [...] Dopiero od czasu tego ogłoszenia zaczęło się pojawiać u nas życie duchowne w takich formach jak w pierwotnych czasach Kościoła. TENŹE, Kazanie na Niepokalane Poczęcie 1884 r..., 11.

⁶ TENŹE, Notatnik duchowy..., 133.

⁷ Zob. TAMŹE, 134.

⁸ Por. M. SZYMULA, *Duchowość zakonna...*, 109.

⁹ *Zapewnił Bóg sobie niejako w samym rodzie ludzkim Istotę, która nie tyle dla innych przywilejów, jakie miała otrzymać, ale szczególnie przez swą niepokalaną czystość, była Mu ciągle na myśli i pobudzała Go do spełnienia tego najwyższego cudu miłosierdzia, zamierzonego przed wiekami względem rodzaju ludzkiego. Ilekroć bowiem ludzie dla grzechów swoich powstrzymywali te Jego zamiary, tyle razy jedno wspomnienie o tej Niepokalanej Pannie znouu Go do nich naklaniało. H. KOŹMINSKI, Powieść nad powieściami, t. I, Włocławek 1909, 278.*

się jest Ona szczytem stworzenia¹⁰. Według Honorata zamysł Boga dotyczący wcielenia Syna Bożego jest ściśle związany z „przewidzeniem” i „wybraniem” Maryi na Matkę Słowa Wcielonego. W owym „odwiecznym” wyborze umieścił Błogosławiony również tajemnicę niepokalanego poczęcia. Należy zauważyć, że doktryna immaculistyczna Koźmińskiego wynika z syntetycznej, integralnie rozumianej mariologii, w której wszystkie przywileje i tytuły maryjne wypływają z faktu Bożego macierzyństwa Maryi. Honorat ujmował tajemnicę niepokalanego poczęcia w kategorii „daru”, który został dany Maryi przez Boga nie tyle dla Niej i ze względu na Nią, ale ze względu na Chrystusa, a w dalszej perspektywie dla ludzkości¹¹. Koźmiński podkreśla „ikoniczny” wymiar tajemnicy Maryi, która jest najwyższym po Chrystusie wzorcem nieskazitelności: *Ona jedna z ludzi zbliża się najwięcej do Chrystusa przez swą naturę niepokalaną, to jest przez ten przymiot, iż żadna zmasa w Niej nigdy nie powstała*¹². Tym, co nas odróżnia od Maryi, jest inne przyporządkowanie do Chrystusa, które owocuje w Niej innym wymiarem łaski.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że mariologię bł. Honorata cechuje integralne ujęcie tajemnicy niepokalanego poczęcia (aspekt negatywny i pozytywny). Błogosławiony odczytuje tę rzeczywistość w kategoriach braku grzechu pierwotnego, wyłączenia z dziedzictwa grzechu. Nazywa Maryję „Zwierciadłem najczystszy bez zmyzy i plamki, wszelką piękność i ozdobę nieba odbijającym w sobie”¹³, Arką Noego¹⁴, pierwszą Istotą, która doświadczyła zwycięstwa świa-

¹⁰ H. KOŹMIŃSKI, *Kazanie na Niepokalane Poczęcie 1884 r....*, 5. *Jeszcze nie było Maryi na świecie, a już Bóg był jakby całkiem Jej oddany, bo wszystko kierował ku temu, aby Ona przyszła na ziemię w czasie od wieków postanowionym i cały świat przygotowywał do tego. O Niej myślał stwarzając ciała niebieskie, wyrażając ją piękną jak księżyc, wybraną jak słońce, świecącą w ciemnościach jak gwiazda morską.* TENŹE, *Kazanie na uroczystość Niepokalanego Poczęcia 1891 r.*, w: *Totus tuus. Zbiór materiałów dotyczących idei niewolnictwa maryjnego w ujęciu o. Honorata Koźmińskiego, kapucyna*, oprac. G. BARTOSZEWSKI OFMCap, P. BRZOZOWSKA, Warszawa 1982, 78.

¹¹ *Dlaczego to Bóg uczcił Maryję, czyniąc Ją niepokalaną? Dlatego, że miała być matką Boga, dlatego, że miała nosić w sobie, piastować, czcić i wielbić Jezusa, że miała Go niejako światu ukazać. Oto dlaczego Bóg zachował Ją od zmyzy najmniejszej, ozdobił Ją pełnością łask, uczynił wszystką piękną.* TENŹE, *Na uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny*, w: *Wybór pism o. Honorata Koźmińskiego*, t. 1, red. J.R. BAR OFMConv, G. BARTOSZEWSKI OFMCap, Warszawa 1981, 221. *Ona to swoją niepokalanością sprowadziła Boga na ziemię i Ona Go przywiodła do dokonania sprawy odkupienia rodzaju ludzkiego.* TENŹE, *Kazanie na Niepokalane Poczęcie 1884 r....*, 5.

¹² TENŹE, *Czem jest Maryja? Czyli zbiór przywilejów, łask i uwielbień Przenajświętszej Bogarodzicy według dni roku ułożony*, Kielce 1904, 63.

¹³ TENŹE, *Na uroczystość Niepokalanego Poczęcia...*, 221.

¹⁴ *Arka nietknięta wodami potopu wypłynęła wysoko ponad ziemię: tak i Marja*

tła nad ciemnością grzechu¹⁵. Maryja nie знаła stanu grzechu, który nigdy nie zaciążył nad Jej istnieniem: *Ona była święta, nieskalana, oddzielona od grzeszników*¹⁶. Błogosławiony dostrzegał również pozytywny aspekt udzielonego Maryi przez Boga przywileju, który wyraża się w obdarowaniu Jej pełnią łaski, w ubogaceniu wewnętrznym naznaczonym niezwyklej hojnością¹⁷. Według Honorata niepokalane poczęcie zaistniało w darmowym akcie łaski, łaski szczególnej, nieporównywalnej z tymi, które są udzielane innym ludziom. Na tle naszych zranień, rozdarć i grzechów Niepokalana jawi się jako cała piękna, naznaczona harmonią, bogata w przymioty ducha od początku istnienia. To właśnie obdarowanie pełnią łaski odślania głębszą rzeczywistość kondycji Maryi, której nie można sprowadzać jedynie do nieobecności grzechu.

W ujęciu Koźmińskiego, Maryja jest święta, nieskalana nie tylko dlatego, że została wyposażona przez Boga we wszystkie dary zbawcze, lecz również z tego względu, że świętość tę „współtworzyła” samą sobą, swą postawą i czynem. W kontekście powyższego stwierdzenia znamienne są słowa: *Niepokalane Poczęcie było źródłem trzech tych szczególnych przywilejów: że Matka Boska nigdy rozłączyć się nie mogła z Bogiem przez jaką bądź niedoskonałość, że czyniła zawsze to, co Bogu było najmiłsze i najwięcej dawało Mu chwały*¹⁸. Świętość Maryi obejmuje zatem nie tylko pierwszy moment Jej istnienia, ale i całe życie. Otrzymana na początku świętość wypełniła całą Jej egzystencję.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że bł. Honorat dostrzegał w Niepokalanej znak nieskończonej miłości Boga, który wybrał każdego

wyższa nad wszelkie stworzenie, zarówno ziemskie, jak i niebieskie, nie skalala się ani grzechem, ani zepsuciem pożydlivości. TENZE, *Powieść nad powieściami...*, t. 1, 241.

¹⁵ *Marja jest rzeczywistą Zorzą, gdyż jak jutrzeńka kończy ciemność i nowy dzień rozpoczyna, tak Ona stanęła na krańcach starego świata, a w zaraniu nowego. Skoro się pojawiła, znika bezpowrotnie noc, sprowadzona grzechem pierworodnym, [...] noc ciemna, bez ciepła miłości, niepłodna w uczynki zbawienia, [...] noc niema bez dźwięków chwały Bożej, [...] spełniła wiernie posłannictwo zorzy, gdyż Słońce sprawiedliwości zanim zrodzone zostało, zabłysło przez Nią swymi promieniami, przez Nią rozproszyło ciemność sprowadzoną grzechem Ewy.* TAMŻE, 281-282.

¹⁶ TENZE, *Kazanie na uroczystość Niepokalanego Poczęcia 1891 r....*, 80.

¹⁷ *Co tylko można pomyśleć najdoskonalszego, najwznioślejszego, najpiękniejszego, wszystko było Jej dane w stopniu nieporównywalnym, w jakim tylko natura ludzka przyjąć to mogła. Była to przepaść darów łaski, morze cnót i przymiotów, najwyższy szczyt wszelkiej doskonałości, dający tej Istocie niezmierną przewagę nad wszystkimi innymi stworzeniami na ziemi i w niebie.* TENZE, *Powieść nad powieściami...*, t. 1, 280, por. TAMŻE, 110.

¹⁸ TENZE, *Na uroczystość Niepokalanego Poczęcia 1891 r....*, 222.

człowieka przed założeniem świata i znak świętości, jaką chce go obdarzyć. Ilustracją tej prawdy jest następujące pouczenie: Bóg *chciał nam dać Maryję Niepokalaną za wzór i przykład [...]. Chciał nam [...] świętością Niepokalanego Poczęcia utwierdzić na zawsze w pamięci naszej te słowa, które powiedział do nas [...], iż wybrał nas przed założeniem świata, abysmy byli świętymi i niepokalanymi przed oczyma Jego*¹⁹. W osobie Maryi Bóg ukazał nam zatem to, do czego dążymy jako realność już w pełni istniejącą; w Niepokalanej oglądamy wzór pełni człowieczeństwa, za którą tęsknimy.

Cześć dla Maryi winna – zdaniem Błogosławionego – zasadzać się nie tylko na podziwianiu Jej osoby, lecz również na upodabnianiu odniesień do Boga, Słowa Wcielonego i Ducha Świętego do odniesień stwierdzanych i podziwianych u Niej. Przeświadczenie to znalazło wyraz w skierowanej do sióstr zachęcie: *niepokalanymi bądźmy, o ile tylko pozwala na to ułomność wsparta łaską Bożą. Unikajmy grzechu, bo grzech każdy trądem niejako duszę okrywa, bo grzech każdy, owszem, każda dobrowolna niedoskonałość zasmuca w nas Ducha Świętego i rani Serce Jezusa, które nas do najwyższej powołać raczyło świętości i chce, byśmy niepokalanymi byli w miłości*²⁰. Według Honorata tajemnica niepokalanego poczęcia jest związana z miłością Boga. Maryja jawi się zatem jako Ta, która od pierwszej chwili swego istnienia ma najpełniejszy udział w tej miłości. Warunkiem upodobnienia się do Maryi w Jej niepokalaności jest zatem nie tylko troska o to, by wystrzegać się grzechu, ale i zabieganie o to, by być wypełnionym i przemienionym miłością. Przeświadczenie to znalazło uzasadnienie w słowach: *nie dość być wolnym od grzechu ciężkiego albo nałogowych, częstych powszednich, trzeba być niepokalanymi i czystymi w miłości. Trzeba tedy jeszcze, żeby ta miłość Jezusa na podobieństwo Maryi tak ogarnęła serca nasze, iżby w nich już nic innego znaleźć miejsca nie mogło, oprócz samego Jezusa*²¹.

Podsumowując powyższe analizy, należy stwierdzić, że doktryna immaculistyczna bł. Honorata zrekonstruowana z nielicznych, lecz dogmatycznie i ascetycznie nośnych fragmentów jego pism ma następujące cechy: osadza tajemnicę niepokalanego poczęcia w kontekście trynitarnym, chrystologicznym, soteriologicznym, posługuje się integralnym ujęciem dogmatu, a także zawiera odniesienia do życia duchowego osób zakonnych.

¹⁹ TAMŻE, 221.

²⁰ TAMŻE.

²¹ TAMŻE, 222.

1.2. Objawienia Niepokalanie Poczętej w Gietrzwałdzie

Powstanie Zgromadzenia Sióstr Służek NMPN jest ściśle związane ze specyficzną sytuacją polityczną Królestwa Polskiego w okresie rozbiorów, a także z ogólnym ożywieniem religijnym, jakie towarzyszyło objawieniom w Gietrzwałdzie na Warmii. Zgromadzenie jest genetycznie związane z wydarzeniami, które miały miejsce od 27 czerwca do 16 września 1877 roku²². Powiernicami swego orędzia uczyniła Maryja proste, ubogie dziewczęta wiejskie: Justynę Szafryńską (lat 13) i Barbarę Samulowską (lat 12). Uderzającym wyróżnikiem tych objawień jest ich ogromna liczba. Maryja objawiała się przez ok. 80 dni prawie codziennie (niekiedy nawet 3 razy dziennie); w sumie ukazała się ponad 160 razy.

Niezwykle istotnym elementem tych objawień było przypomnienie tajemnicy Maryi, która jest przedmiotem naszego zainteresowania. Przedstawiła się ona wizjonerkom: „Ja jestem Najświętsza Panna Maryja Niepokalanie Poczęta”, u Jej stóp zaś pojawił się napis – „Maryja, Niepokalane Poczęcie”²³. Treścią orędzia Matki Bożej jest wezwanie do modlitwy różańcowej: „Życzę sobie, abyście codziennie odmawiali różaniec”, a także wezwanie do trzeźwości²⁴.

Bł. Honorat, internowany w tym czasie przez władze carskie w Zakroczymiu (1864-1892), nie mógł osobiście udać się do Gietrzwałdu, jednakże rozgłos objawień skłonił go do zainteresowania się tą sprawą. Wiadomość o objawieniach, która dotarła do Zakroczymia dosyć wcześnie, Błogosławiony przyjął z rozradowaniem i entuzjazmem. O tym, że wydarzenia gietrzwałdzkie wywarły na nim głębokie wrażenie, świadczy jego dziełko pt. *Chwała Jezusowi przez Maryję Niepokalanie Poczętą*. Honorat uznał objawienia za szczególnie znak Boży dla całego narodu polskiego i dla siebie²⁵. Wiadomo, że informacje dotyczące przebiegu objawień zbierał on na bieżąco²⁶. Objawieniom gietrzwałdzkim nadał Błogosławiony szczególne znacze-

²² Por. M. WÓJCIK, *Zgromadzenie Sióstr Służek NMP Niepokalanej*, t. 1, Mariówka 1978, 65; TAZ, *Objawienia Matki Bożej Gietrzwałdzkiej a Zgromadzenie Sióstr Służek NMPN z Mariówki (1878)*, „Studia Warmińskie” 14(1977) 365-369; G. BARTOSZEWSKI, *Nieopublikowany rękopis sługi Bożego o. Honorata Koźmińskiego, kapucyna, pt. „Chwała Jezusowi przez Maryję Niepokalanie Poczętą*, „Studia Warmińskie” 14(1977) 350.

²³ Por. J. OBŁĄK, *Objawienia Matki Boskiej w Gietrzwałdzie. Ich treść i autentyczność w opinii współczesnych*, „Studia Warmińskie” 14(1977) 42, 55, 59, 62, 64.

²⁴ Por. TAMŻE, 17-23.

²⁵ Por. G. BARTOSZEWSKI, *Nieopublikowany rękopis...*, 351.

²⁶ Ustalono, że wiadomości te czerpał on z relacji swych penitentek. Jedna z nich, s. Elżbieta Stummer, była w Gietrzwałdzie między 20 sierpnia a 8 września; świadczy o tym jej korespondencja z o. Honoratem. Zob. TAMŻE, 352-353.

nie ze względu na ich związek z sytuacją narodu polskiego w okresie zaborów. Zwracając uwagę na pobożność i czystość obyczajów ludu wiejskiego w parafii Gietrzwałd zaznaczał, że *sama tylko Niepokalana Matka mogła go tak uchować od zepsucia ogólnego*²⁷. Koźmiński z całym zaangażowaniem starał się propagować orędzie Matki Bożej²⁸. Na terenie Królestwa Polskiego był jednym z nielicznych, jeżeli nie jedynym gorliwym propagatorem objawień w Gietrzwałdzie. Ideę, która go opanowała w związku z objawieniami trafnie oddają słowa: *Byłbym bardzo szczęśliwy, żebym zasłużył być posłanym od Matki Boskiej Gietrzwałdzkiej. Błagam Cię, Najświętsza Panno przez te różańce i przez te dusze*²⁹.

Pragnienie wyrażone tak żarliwie musiało pociągnąć za sobą konkretne działania. Można powiedzieć, że w kręgu tej idei zrodziło się Zgromadzenie Sióstr Służek NMPN, które bardzo wydatnie przyczyniło się do popularyzacji objawień w Gietrzwałdzie. Już na kilka lat przed objawieniami gorliwa praca kapucynów w Zakroczymiu, promieniując na całą okolicę, rozbudzała zapal religijny, zwłaszcza w środowiskach wiejskich. W kręgu bezpośredniego oddziaływania bł. Honorata znajdowało się wiele dziewcząt wiejskich. Błogosławiony udzielał im wskazań odnoszących się nie tylko do życia duchowego, lecz również do apostolskiego oddziaływania na najbliższe otoczenie.

Ważnym krokiem w realizacji tego zamysłu było założenie w dniu 4 października 1876 r. stowarzyszenia, które miało za cel pracę nad podniesieniem moralności ludu wiejskiego³⁰. Przypieczętowaniem rozpoczętego dzieła były objawienia Matki Bożej w Gietrzwałdzie, które Honorat uznał za ważną wskazówkę dla swych nie do końca jeszcze sprecyzowanych planów. Z zachowanych przekazów źródłowych wiadomo, że na życzenie Błogosławionego, pierwsza kierowniczka wspomnianego stowarzyszenia, Rozalia Szumska, wraz ze

²⁷ H. KOŹMIŃSKI, *Chwała Jezusowi przez Marię Niepokalanie Poczętą*, AGŚI, F, I, 19.

²⁸ Potwierdzeniem tej prawdy są listy pisane przez o. Honorata do sióstr felicianek i kapucynek, do których napisał: *Któż lepiej zrozumie życzenia Niepokalanej jak nie wy, które Ją w szczególnie sposób czcicie od samego początku swego założenia*. Cyt. za: G. BARTOSZEWSKI, *Nieopublikowany rękopis...*, 361.

²⁹ H. KOŹMIŃSKI, *Notatnik duchowy...*, 351.

³⁰ Tę datę powstania Zgromadzenia podał o. Honorat w liście do generała zakonu kapucynów z 1897 r. Por. M. WERNER, *O Honorat Koźmiński, kapucyn 1826-1916*, Poznań-Warszawa 1972, 372. Za właściwą datę powstania Zgromadzenia przyjęta została przez tradycję inna – 7 października 1878 r. Wtedy to bł. Honorat nadał wspomnianemu stowarzyszeniu, które przeszło przez kilką faz, organizację zgromadzenia niehabitowego. Szerzej na ten temat zob. TAMŻE, 315.

swą zastępczynią, Julią Gorzkowską, udały się we wrześniu 1877 r. do Gietrzwałdu. Celem tej kilkudniowej pielgrzymki było pragnienie uzyskania błogosławieństwa Maryi Niepokalanej dla nowej wspólnoty zakonnej, będącej dopiero *in statu nascendi*. Po przybyciu na miejsce objawień przedstawiły one cel swej podróży tamtejszemu proboszczowi, ks. Augustynowi Weichsłowi, prosząc o przekazanie ich prośby wizjonerkom. Następnego dnia ks. Weichsl oznajmił im: „Matka Boża wam i waszemu Zgromadzeniu błogosławi”³¹. W Zgromadzeniu utrzymuje się tradycja o otrzymaniu przez pierwsze członkinie specjalnego błogosławieństwa Matki Bożej³². W źródłach napotykamy ważne stwierdzenie, że bł. Honorat, *odgadując w tym wolę Matki Najświętszej, zawiązał zgromadzenie dla dziewcząt wiejskich*³³. Za datę jego powstania uznaje się dzień 7 października 1878 roku³⁴. Prawda o szczególnej więzi Zgromadzenia z objawieniami w Gietrzwałdzie znalazła swój wyraz w przeświadczeniu, że Matka Boża jest jego Fundatorką. Po raz pierwszy nazwał Ją tak bł. Honorat: *Najlepiej będzie, gdy zrobicie Matkę Bożą Gietrzwałdzką Fundatorką, bo Ona raczyła objawić się wiejskim dziewczętom i przemówić do nich, zachęcając do modlitwy i dobrego wpływu na drugich*³⁵. Należy podkreślić, że wzmianki o szczególnej więzi Zgromadzenia z objawieniami w Gietrzwałdzie pojawiały się prawie we wszystkich redakcjach dawnych konstytucji. Najnowszy kodeks fundamentalny również uwzględnia ten motyw, na który wskazują słowa bł. Honorata: *Okazją [...] do tego zawiązku były objawienia Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej uczynione*

³¹ P. LISIECKA, *Wspomnienia*, AGŚI, G, I, z. 1, 23; z. 11, 165. W innym miejscu czytamy: *Co napisałam, wiem od Ojca [Honorata], M. Elżbiety [Stummer] i od s. Szumskiej*. TAZ, *Przeszłość, teraźniejszość i przyszłość domu macierzystego w Zakroczyminiu*, AGŚI, G, I, 5; por. M. WÓJCIK, *Zgromadzenie Sióstr Służek NMP Niepokalanej...*, 66. Ustalono, że fakt udzielenia błogosławieństwa przez Matkę Bożą miał miejsce najprawdopodobniej w dniu 8 września 1878 r. Zob. *Protokół z pobytu w Gietrzwałdzie radnych generalnych, sióstr: Heleny Achremczyk i Bolesławy Jarząbek w dniach 21-24 maja 1955 r.*, AGŚI, G, I, nr 9, 4.

³² Zob. M. WÓJCIK, *Zgromadzenie Sióstr Służek NMP Niepokalanej...*, 66; TAZ, *Objawienia Matki Bożej Gietrzwałdzkiej a Zgromadzenie Sióstr Służek NMPN z Mariówki...*, 369.

³³ W. GŁĘBOCKA, *Kronika Zgromadzenia SS. Służek NMPN (1878-1939)*, AGŚI, G, I, 37, P. LISIECKA, *Krótki zarys historii Zgromadzenia Służek Maryi Niepokalanej*, AGŚI, G, I, z. 1, 5.

³⁴ *Jest to właśnie dziś dzień, w którym przed 25 laty zgromadzenie wasze powstało, bo w tym dniu trzy pierwsze dusze [...] jako Służki Niepokalanej, z powodu objawienia się Najświętszej Panny w Gietrzwałdzie, przyjęte zostały*. H. KOŹMIŃSKI, *List okólny* (Nowe Miasto n. Pilicą, 7 października 1903 r.), w: TENŹE, *Pisma*, t. 5, oprac. i przygot. do druku H.I. SZUMIŁ, Warszawa 1997, 312 (dalej: *Pisma*).

³⁵ TENŹE, *List do Matki Franciszki Pauliny Lisieckiej* (Nowe Miasto n. Pilicą, ok. 1908 r.), w: *Pisma*, t. 5, 20.

w tym czasie wiejskim dziewczętom (w Gietrzwałdzie), [...] dlatego też [...] Służkami Niepokalanej się nazywały³⁶.

Należy stwierdzić, że pisma Błogosławionego skierowane do służek zawierają aplikację przywileju niepokalanego poczęcia NMP do praktyki ich życia duchowego i ascezy. W tym kontekście warto przytoczyć słowa Honorata skierowane do sióstr z racji jubileuszu 25-lecia istnienia Zgromadzenia: *Winszuję Wam [...], żeście tak ściśle związane z Niepokalaną Maryją Panną, która jest początkiem i końcem wszystkich tajemnic Bożych*³⁷.

W świetle pism Błogosławionego Maryja Niepokalanie Poczęta jawi się jako przykład i wzorzec do naśladowania dla sióstr służek, jako archetyp, obraz i wizerunek, ikona określonego zamysłu i urzeczywistnionej konkretnej koncepcji służby Bogu w tym Zgromadzeniu. Niezwykle wymowne są w tym względzie słowa: *Jak Maryja Niepokalana, której służkami jesteście, na większą nędzę jest najczulsza, tak i Wasza ustawa zaleca Wam mieć serce gotowe do przygarnięcia wszelkiej nędzy i robić wybór w uczynkach miłości tylko ze względu na większą i bardziej nagłą potrzebę, w tej miejscowości, w której Was Opatrzność Boża umieszcza*³⁸. Bł. Honorat podkreśla szczególnie łaskawość Maryi, zwłaszcza macierzyńską, wobec ludzi i ich wielorakich potrzeb. Niepokanie Poczęta w relacji do ludzi objawia się jako przejrzysta postać darmowej i doskonałej miłości. Jej wzorczość zobowiązuje. Wiąże się ona z trudem dorastania do bezinteresownego daru z siebie. Przykład Maryi winien przynaglać siostry do pomnażania konkretnych i widzialnych świadectw miłości. Według Błogosławionego Maryja uczy przeżywania wiary jako doświadczenia zmuszającego do wysiłku i zaangażowania. Mają za nią iść dzieła miłosierdzia: poświęcenie się biednym, opuszczonym, najbardziej zapomnianym, aby być znakiem macierzyńskiej opieki Maryi – żywej ikony miłosierdzia Ojca. W tym kontekście znamienne są następujące słowa Honorata: *Tym właśnie względem kierując się, oddałyście się przeważnie nauczaniu i wychowaniu i to tam właśnie, gdzie tego najbardziej potrzeba, gdzie nikt prawie zastąpić Was nie może i to samych prawie maluczkich, w czym również za wskazówką tejże Maryi Niepokalanej poszłyście, mówi bowiem Najświętsza Panna: jeżeli kto jest maluczki, niech przyjdzie do mnie i do nieumiejętnych mówić będę. A więc i tego*

³⁶ *Konstytucje i ustawy Zgromadzenia Sióstr Służek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej*, Mariówka 1988, 11.

³⁷ H. KOŹMIŃSKI, *List okólny...*, 311.

³⁸ TAMŻE, 310.

wyboru i zajęcia Wam winszuję³⁹. W licznych wskazaniach i zachętach Błogosławionego skierowanych do siostr temat naśladowania Maryi jest zasadniczy. Przez naśladowanie Maryi najlepiej można wyrazić Jej cześć i najlepiej okazać miłość, stąd też zrozumiała jest zachęta Honorata: *Kochajcie Maryję coraz goręcej, naśladujcie Jej cnoty, aby Was ta Niepokalana Maryja uważała zawsze za Służki swoje ukochane i błogosławiła po wszystkie czasy*⁴⁰.

2. Formy czci Maryi Niepokalanie Poczętej

Nie ulega wątpliwości, że maryjność nie może być jedynie sprowadzona do całokształtu doktrynalnych, intelektualnych i egzystencjalnych wyobrażeń o Maryi. Autentycznej i żywej duchowości maryjnej powinna odpowiadać właściwa pobożność. Na konieczność tę wskazuje Jan Paweł II w encyklice *Redemptoris Mater*⁴¹. Teologiczną podstawę okazywanej Maryi wyjątkowej czci stanowi Jej wyjątkowe uczestnictwo w zbawczym działaniu Trójcy Przenajświętszej. Ta szczególna cześć wyraża się w uznawaniu Jej niezwyklej godności i doskonałości, w miłości względem Niej, w praktykowaniu cnót, którymi Ona jaśniała, w aktach zaufania, wdzięczności i prośby o wstawiennictwo. W niniejszych rozważaniach ukazane zostaną świadectwa obecności tajemnicy niepokalanego poczęcia Maryi w tekstach normatywno-ascetycznych, a także w praktykach pobożności maryjnej.

2.1. Niepokalane poczęcie w tekstach normatywno-ascetycznych

Już pobieżny rzut oka na pierwsze redakcje konstytucji Zgromadzenia Sióstr Służek NMPN pozwala dostrzec objętościową przewagę tekstów dotyczących Maryi nad odniesieniami do Chrystusa. Powstaje pytanie o przyczynę tego stanu rzeczy. W poszukiwaniu odpowiedzi na nie ważną wskazówkę znajdujemy w słowach bł. Honorata: *Naśladowanie Jezusa było pod pewnym względem utrudnione, tym bardziej, że tyle rzeczy nadzwyczajnych i niedościgłych dla nas wycierpiał i uczynił. Maryja czyni nam przystępną wszelką doskonałość. Jest to wzór przystępny, dający się łatwo naśladować. W Maryi więc, w któ-*

³⁹ TAMŻE, 310-311.

⁴⁰ TAMŻE, 312.

⁴¹ Por. RM 48.

rej Jezus żyje jak nigdzie, która obok wysokich przymiotów i darów, zachowuje niskość stworzenia, stawia nam [Jezus] Zwierciadło swojej świętości, które w łagodniejszym świetle odbija Jego cnoty⁴². Zadaniem zwierciadła jest pokazywanie, wierne odbijanie np. światła.

Odnosząc to do Maryi, należy powiedzieć, że świeci Ona wszystkim jako wzór cnót. Bł. Honorat ukazuje Maryję jako wzorcze zwierciadło doskonałości i świętości. Zwierciadło pełni jeszcze jedną funkcję: służy do przeglądania się w nim. W Maryi, która jest wzorczym zwierciadłem doskonałości ewangelicznej, winniśmy zatem przeglądać się, konfrontując nasze postawy z Jej odniesieniami i pytając siebie, na ile jesteśmy do Niej podobni. Chodzi oczywiście o podobieństwo w Jej relacjach z Bogiem. Ten rys „wzorczonego zwierciadła” uwydatnił bł. Honorat w swoich wskazaniach do sióstr służek, które, *wszystkie cnoty Najświętszej swojej Pani, Matki i Mistrzyni [...] uważać mają za swą regułę i za zwierciadło, w którym co dzień przeglądać się mają*⁴³. Założyciel ukazał Maryję jako osobowe zobrazowanie i wizerunek takiego człowieka, jakiego Bóg chciał mieć w swoim zamyśle stwórczym, jako przykład i wzorzec do naśladowania, jako model i standard postaw, cnót, zachowań i działań. W tym kontekście zrozumiałe jest następujące wskazanie: *Która chce być Służką Niepokalanej Panny, niech Ją naprzód obierze sobie uroczyscie za swą Panią, i niech się Jej ofiaruje na służbę w sposób taki, jak Ona tego wymaga, tj. przez Jej naśladowanie*⁴⁴.

Niepokalana jest dla sióstr służek wzorem wielkodusznego posłuszeństwa, słuchania słowa Bożego, przyjęcia łaski, miłości Boga i bliźniego, ubóstwa pełnego godności i ufności pokładanej w Bogu, pokory i cichości, pracowitości, ukrycia przed światem i skromności⁴⁵. Według Błogosławionego istnieją pewne wewnętrzne dyspozycje, których wzorem jest Maryja, a które pomagają osobom zakonnym żyć w głębokiej komunii z Bogiem. Wiele światła na tę sprawę rzuca następujące wskazanie: *Służka Niepokalanej Panny niech Ją naśladuje naprzód w niepokalanej czystości, starając się o nieskałaną żadnym rozmyślnym grzechem czystość sumienia i o nieskażoną żadnym przywiązaniem ziemskim lub złą intencją czystość serca, i o nieprzyćmioną żadną złą myślą czystość umysłu, i o niezbrudzoną czystość ciała*⁴⁶.

⁴² H. KOŹMIŃSKI, *Powieść nad powieściami...*, t. 1, 283-284.

⁴³ *Ustawa Związku Służek Niepokalanej*, [b.m.w.], 1881, rkp, AGŚ, F, I, cz. II, p. 12.

⁴⁴ H. KOŹMIŃSKI, *Rady dla Służek Niepokalanej*, opracowała i przygotowała do druku H.I. SZUMIŁ, Sandomierz 2001, p. 1.

⁴⁵ TAMŻE, 13-27.

⁴⁶ TAMŻE, 12-13.

Całość nakreślonych wyżej wskazań określa ich cel: „aby przed Bogiem być niepokalaną”⁴⁷. Założyciel, wskazując na Niepokalaną jako wzorzec i kres urzeczywistnienia ludzkiej natury, pragnął, by członkinie Zgromadzenia dorastały do tej pełni, której najdoskonalszym i czyściej stworzonym znakiem pozostaje Niepokalana, by patrząc na Nią spoglądały w swoją przyszłość i w swoje przeznaczenie. Wzorczość Maryi w tajemnicy niepokalanego poczęcia nabiera zatem charakteru eschatologicznego. W walce z „królestwem grzechu” we własnej duszy, w pracy nad kształtowaniem „nowego człowieka” (Ef 4, 24) służki, wierne najstarszej tradycji Zgromadzenia, widzą w Niepokalanej swą rzeczywistą Patronkę, która pozwala lepiej dostrzec blask i pełnię człowieczeństwa, do jakiego Bóg przeznaczył człowieka w pierwotnym zamyśle stwórczym.

Obecnie obowiązujące *Konstytucje* cechuje chrystocentryczna orientacja, stąd też teksty mówiące o wzorczości Niepokalanej mają chrystologiczne ukierunkowanie. Ukazują one Maryję jako Tę, która pobudza siostry do uczenia się Osoby Jezusa, i utwierdzają je w pewności, że pierwszą rzeczywistością do poznania i umiłowania jest Jezus Chrystus. *Konstytucje* uwydatniają prawdę, że Patronką Zgromadzenia jest Maryja Niepokalana. Według wskazań *Konstytucji* siostry mają włączać się *za przykładem Niepokalanej w realizację zbawczego dzieła Chrystusa*⁴⁸. Drogą realizacji posłannictwa sióstr jest cicha i ukryta służba, na wzór Niepokalanej Matki. Przez tę służbę coraz ściślej jednoczą się one z Chrystusem żyjącym w swoim Mistycznym Ciele⁴⁹.

W *Konstytucjach* uwzględniona została prawda, że Jezus jest światłem i horyzontem rozumienia osoby Maryi, a także Jej miejsca w dziele odkupienia. Maryja jest zrozumiała tylko w powiązaniu z Chrystusem; wszystko, czym była, i wszystko, co Ją stanowiło, nachylone było ku misji macierzyńskiej względem Syna Bożego. Takie spojrzenie na Maryję znalazło odbicie w następującym wskazaniu *Konstytucji*: *Niepokalana, posługująca Słowu Wcielonemu – przynagla do zaangażowania pełniejszej wolności duchowej, jaką darzy nas czystość, w szerzenie Ewangelii na ziemi*⁵⁰. Lektura *Konstytucji* pozwala zauważyć liczne odniesienia do egzystencjalnego wymiaru czci Maryi, polegającego przede wszystkim na wiernym naśladowaniu Jej postaw. Na uwagę zasługuje także uwydatniona w *konstytucjach* konieczność patrzenia na Maryję

⁴⁷ *Ustawa Związku Służek Niepokalanej...*, cz. II, p. 12.

⁴⁸ *Konstytucje i ustawy Zgromadzenia...*, art. 3.

⁴⁹ TAMŻE, por. art. 31.

⁵⁰ TAMŻE, art. 37.

z perspektywy antropologicznej, aby lepiej odczytać Jej „fizjonomię duchową”. Konstytucje wskazują bardzo konkretnie, w czym Maryję można i trzeba naśladować: przede wszystkim w Jej pobożności, w życiu nastawionym na trwanie – możliwie nieustanne - w obecności Boga. Ilustracją tego stwierdzenia są słowa: *Ufna modlitwa upodabnia nas do pełnej łaski Służebnicy Pańskiej oraz krzepi nasze siły, abyśmy mogły spełnić zleconą nam misję*⁵¹.

W *Konstytucjach* uwydatniona została również idea naśladowania Maryi, będącej szczególnym uosobieniem służebnej miłości. Świadczą o tym słowa: *Drogą służby, którą Syn Boży wybrał dla siebie, od początku szła Jego Niepokalana Matka. W momencie najwyższego wybrania nazwała siebie Służebnicą Pańską. Życie Jej, pełne tajemnic Bożych, było jednocześnie proste i zwyczajne w oczach Bożych*⁵². W tym kontekście należy zauważyć, że w specyficznym dla sióstr służek formacie życia, nacechowanym służebnym nastawieniem wobec innych, bardzo ważną rolę odgrywa sprawność, która doskonali człowieka w dziedzinie zaangażowania. Chodzi tu mianowicie o postawę, którą można oddać przy pomocy następujących terminów: gorliwość, zapał, pilność, dynamizm. Wiadomo, że uczucia pozytywne stanowią duszę służebności, tworzą pomyślny klimat dobrze spełnionego posłannictwa. *Konstytucje* zwracają uwagę na potrzebę dostrajania kolorytu emocjonalnego do wszelkich spełnianych przez siostry posług w słowach: *Syn Boży z gotowością odpowiedział Ojcu: „Oto idę, [...] abym spełniał wolę Twoją” (Hbr 10, 7), a Maryja pospiesznie wybrała się do Elżbiety z posługą miłości. Za Ich wzorem siostry służki starają się wypracować w sobie stałą gotowość [...] do służenia Bogu i bliźnim*⁵³. Doskonałość służby innym nie ogranicza się zatem do poprawności czy wielości spełnianych posług, lecz zależy od owej sprawności, która pozwala służyć chętnie, według najlepszej woli i zgodnie z najwyższymi umiejętnościami.

Należy zaznaczyć, że Niepokalana Patronka Zgromadzenia jest dla sióstr wzorem i skutecznym wsparciem w realizacji rad ewangelicznych. *Konstytucje* podkreślają wzorczość Maryi w przeżywaniu czystości serca: *Siostry starają się o trwałą, serdeczną więź z Niepokalaną i naśladowują Jej wielką czystość serca. W Maryi znajdują siostry ostoję w trudnościach oraz pomoc w dążeniu do miłości doskonałej*⁵⁴. W innym miejscu czytamy: *O czystość, jako umiłowaną cnotę*

⁵¹ TAMŻE, art. 69.

⁵² TAMŻE, art. 14.

⁵³ TAMŻE, art. 15.

⁵⁴ TAMŻE, art. 45.

*Najświętszej Panny jak najstaranniej zabiegać powinny*⁵⁵. Ta, która pierwsza odtworzyła w sobie Jezusową formę życia, jest dla sióstr wzorem w praktykowaniu ewangelicznego ubóstwa: *Siostra służka podejmuje je ochotnie w duchu pokuty, za wzorem Niepokalanej, która pokornie przyjęła ubóstwo Betlejem, codzienną pracę w Nazarecie i ogołocenie Syna na Golgocie*⁵⁶. Postawa Maryi, nie tylko przy wcieleniu, lecz i w całym życiu, jest dla członkiń Zgromadzenia wymownym przykładem posłuszeństwa, wiary – słuchającej i posłusznej wobec Słowa. *Konstytucje* tak ujmują tę prawdę: *Ona to – jednocząc się w wyjątkowy sposób z Bogiem-Człowiekiem w Jego zbawczej misji – posłusznie przyjęła z ręki Bożej zarówno wyniesienie do godności Bogarodzicy, jak i ból Matki ukrzyżowanego*⁵⁷.

Tym, co wyróżnia maryjność wspólnot honorackich, jest fakt, że życie ukryte Matki Bożej stało się wzorcem i zasadą nowego modelu życia zakonnego w Kościele. Idea służby w ukryciu na wzór Maryi, odwołująca się do Jej wyjątkowego powołania osłoniętego zwykłością i codziennością, była i jest skutecznym bodźcem i potężnym motorem życia duchowego sióstr. Życie Maryi, które było pełne tajemnic Bożych, w oczach ludzi było proste i zwyczajne. Ta, która swoim życiem w Nazarecie pisała „regulę” szczególnego powołania na służbę Słowu Przedwiecznemu, jest dla sióstr służek *wzorem życia całkowicie ukrytego z Chrystusem w Bogu, a zarazem w pełni zaangażowanego w dzieło zbawiania świata*⁵⁸.

Podsumowując refleksję nad świadectwami obecności prawdy o niepokalanym poczęciu Maryi w tekstach normatywno-ascetycznych Zgromadzenia, należy stwierdzić, że Maryja jest dla sióstr służek Tą, która stanowi pierwszą zapowiedź odkupionej ludzkości. W Niej odsłania się dla nich światło nadziei, pomagające przejść od grzechu do łaski, od niewoli do prawdziwej wolności w Chrystusie. *Konstytucje* wyrażają wiarę w niepowtarzalny, historiozbawczo doniosły związek Maryi z Boskim Synem. Między nurtem chrystocentrycznym i maryjnym duchowości sióstr służek zachodzi szczególna korespondencja i harmonia, chociaż strefa Maryi jest zawsze służebna wobec Chrystusowej.

⁵⁵ TAMŻE, art. 36.

⁵⁶ TAMŻE, art. 56.

⁵⁷ TAMŻE, art. 63.

⁵⁸ TAMŻE, art. 8.

2.2. Niepokalane poczęcie w praktykach pobożności maryjnej

Wyrazem czci sióstr służek wobec Niepokalanej Poczętej jest już sama nazwa Zgromadzenia⁵⁹. Kolejnym przejawem pobożności maryjnej jest hasło tej rodziny zakonnej: „Kochajmy Maryję i służmy Jej wiernie”. Znamienne jest również hasło stanowiące wezwanie do modlitwy, sformułowane przez bł. Honorata: „Pójdźmy uczcić Pana Jezusa modlitwą świętą. I naszą Panią bez grzechu poczętą”⁶⁰.

Ważnym przejawem kultu maryjnego jest uznawanie Niepokalanej za Patronkę Zgromadzenia, za jego duchową Matkę i Opiekunkę. Uroczystość Niepokalanej Poczęcia Maryi była w przeszłości i jest nadal patronalnym świętem Zgromadzenia. Do uroczystości tej służki przygotowują się przez odprawienie nowenny, na którą składają się modlitwy okolicznościowe, zawierające motywy immaculistyczne. Sławią one nadprzyrodzone piękno Maryi i wskazują na szczególne przygotowanie Jej przez Boga na Matkę Słowa Wcielonego. W roku liturgicznym „A” są to utwory sławiące Maryję oraz litanie o niepokalanej poczęciu Maryi zaczerpnięte z dawnych modlitewników. W roku liturgicznym „B” są to akty zawierzenia Maryi, zaś w roku liturgicznym „C” utwory zawierające prośby do Niej⁶¹.

W wigilię wspomnianej uroczystości siostry obowiązują skupienie, ćwiczenia pokutne i post ścisły (jednym z posiłków jest chleb i woda)⁶². W sam dzień uroczystości są modlitwy okolicznościowe, na które składa się m.in. akt zawierzenia Zgromadzenia Niepokalanej, a także odnowienie profesji zakonnej⁶³. W tym kontekście należy dodać, że formuła profesji zawiera odniesienie do Matki Bożej: „Dla większej chwały Bożej, w obliczu Niepokalanej Dziewicy Maryi...”⁶⁴.

Warto nadmienić, że akty zawierzenia, zawarte w zbiorze modlitw, cechuje orientacja chrystologiczna. Można w nich zauważyć pewną wrażliwość językową, tzn. takie mówienie o Maryi, że perspek-

⁵⁹ W przekazach źródłowych spotykamy takie oto świadectwo pierwszych sióstr: *Dowiedziałyśmy się, że nasze Zgromadzenie ma się nazywać «Służki Maryi Niepokalanej», z czego bardzo się ucieszyłyśmy.* F. ZMYŚŁOWSKA, *Autobiografia*, AGŚ, G, I, 10.

⁶⁰ H. KOŹMIŃSKI, *Rady dla Służek Niepokalanej...*, 31.

⁶¹ *Zbiór modlitw i praktyk zakonnych Zgromadzenia Sióstr Służek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej*, cz. II, Mariówka 1995, 210-236.

⁶² TAMŻE, 237-238.

⁶³ TAMŻE, 238-249.

⁶⁴ *Konstytucje i ustawy Zgromadzenia...*, art. 33.

tywa chrystologiczna lub trynitarna nie zostaje zagubiona. Powyższe stwierdzenie można zilustrować następującymi przykładami: *Przez Twoje moźne wstawiennictwo zawieramy naszemu Zbawicielowi całą przyszłość Zgromadzenia i ludzi, którym słuźymy, nasze życie, wiarę i powołanie...*⁶⁵, *pragniemy na nowo powierzyć się Tobie, Panie Boże, przez Maryję...*⁶⁶.

Wymownym przejawem czci Matki Bożej w Zgromadzeniu jest również fakt, że podczas przyjęcia kandydatki do postulatu, przełożona wręcza jej medalik Niepokalanej, mówiąc: *Przyjmij, droga Siostrzo, medalik Matki Bożej Niepokalanej i pamiętaj, że wstępując do naszego Zgromadzenia stałaś się Jej Służką. Medalik niech przypomina ci, że masz poznawać życie Matki Najświętszej i na Jej wzór służyć Bogu i bliźnim*⁶⁷. Odniesienia do Niepokalanej są obecne również podczas innych obrzędów zakonnych⁶⁸.

Na uwagę zasługuje również fakt, że każda z członkiń Zgromadzenia otrzymuje imię „Maria”, które jest dodawane do imienia własnego.

Kolejnym przejawem poboźności maryjnej czci wobec Maryi jest forma wzajemnego pozdrawiania się: „Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus – i Maryja Niepokalanie Poczęta”⁶⁹.

Należy stwierdzić, że w dawnych zbiorach modlitw były zamieszczone akty strzeliste ku czci niepokalanego poczęcia⁷⁰. Siostry odmawiały również koronkę do niepokalanego poczęcia⁷¹. Obecnie

⁶⁵ TAMŻE, 246.

⁶⁶ TAMŻE, 166.

⁶⁷ *Ceremoniał Zgromadzenia Sióstr Służek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej*, Mariówka 1980, 7.

⁶⁸ Por. TAMŻE, 5-6, 9-10, 22, 35, 71.

⁶⁹ Po kapitule odnowy w 1970 r. zrezygnowano z tej formy na rzecz pozdrowienia powszechnie przyjętego w społeczności chrześcijańskiej. Decyzja była podyktowana troską, by nie wyróżniać się od innych wierzących. Dotychczasowa forma jest stosowana w uroczystość Niepokalanego Poczęcia i w inne święta maryjne.

⁷⁰ Warto zasygnalizować – tytułem przykładu – niektóre akty strzeliste: *W poczęciu Twoim, Panno Maryjo, byłaś niepokalana; módl się za nami do Ojca, któregoś Syna, Jezusa Chrystusa, z Ducha Świętego porodziła; Tobie, o Najświętsza Panno, Matko Boża, która nigdy nie byłaś dotknięta żadną skazą grzechu ani pierwotnego, ani uczynkowego, polecam i powierzam czystość serca mego; O Maryjo bez grzechu poczęta, módl się za nami, którzy się do Ciebie uciekamy; Niech będzie błogosławione święte i niepokalane Poczęcie Najśw. Maryi Panny, Matki Bożej; Przez Twoje niepokalane poczęcie, o Maryjo, oczyść ciało moje i uświęć duszę moją. Dyrektorium Zgromadzenia Sióstr Służek NMPN z Mariówki, Sandomierz 1943, 4.*

⁷¹ Treść koronki jest następująca: *Dziękujemy Ci, Ojczy Przedwieczny, żeś wszechmocnością Twoją zachował raczył Najświętszą Twą Córkę Maryję od winy grzechu pierwotnego (Ojczy nasz, 4x Zdrowaś Maryjo, a po każdym: Niech będzie błogosławione, święte, najczystsze i Niepokalane Poczęcie Najświętszą. Maryi Panny).*

do codziennych praktyk pobożności maryjnej należą akty poświęcenia się Bogu przez Niepokalaną⁷², a także inne modlitwy, które zawierają odniesienie do Niej⁷³.

Na uwagę zasługuje fakt, że do codziennych praktyk pobożności maryjnej należy modlitwa różańcowa. Jak zostało to już zasygnalizowane, Zgromadzenie Sióstr Służek od zarania swego istnienia starało się realizować przesłania zawarte w orędziu gietrzwałdzkim; jednym z nich jest właśnie wezwanie do modlitwy różańcowej. Zgromadzenie przywiązuje dużą wagę do wierności tej praktyce. Motyw ten znalazł odzwierciedlenie w słowach: *Nasze Zgromadzenie w szczególności sposób ufa modlitwie różańcowej*⁷⁴. W *Konstytucjach* czytamy, że *różaniec jest codzienną, umiłowaną modlitwą Służek Niepokalanej. Odmawiając różaniec, siostry wraz z Maryją przeżywają tajemnice wiary*⁷⁵. Przyczyniają się również do rozszerzania tej formy nabożeństwa różańcowego, które jest określane mianem Żywego Różańca. Siostry organizują i prowadzą koła Żywego Różańca, szukają sposobności, by uczyć ludzi odmawiania tej modlitwy i przyczyniać się w ten sposób do szerzenia kultu Matki Bożej⁷⁶.

Należy zauważyć, że posesja, na której znajduje się dom generalny Zgromadzenia, została nazwana na cześć Matki Bożej – Mariówką. W źródłach znajdujemy informację, że stało się to za poradą bł. Honorata; podane zostało również uzasadnienie tej decyzji: *Chodziło o to, aby i martwa ziemia służyła czci Marii Najświętszej*⁷⁷.

Dziękujemy Ci, odwieczny Synu, Boże, żeś mądrością Twoją zachować raczył Najświętszą Twoją Matkę Maryję od winy grzechu pierworodnego (Ojcze nasz, 4x Zdrowaś Maryjo, ju). Dziękujemy Ci, wiekuisty Duchu Święty, Boże, żeś miłością Twoją zachować raczył Twoją Oblubienicę Maryję od winy grzechu pierworodnego (Ojcze nasz, Zdrowaś Maryjo, ju). Zbiorek modlitw, Sandomierz 1938, 68.

⁷² *Zbiór modlitw i praktyk Zgromadzenia Sióstr Służek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej*, cz. I, Mariówka 1990, 11.

⁷³ TAMŻE, 5-9, 13, 15-17, 20, 24-29, 32, 38-39.

⁷⁴ G. DUDZIŃSKA, *Historia Zgromadzenia SS. Służek NMPN*, AGŚI, G, I, z. 1, 8.

⁷⁵ *Konstytucje i ustawy Zgromadzenia...*, art. 77.

⁷⁶ Por. TAMŻE, art. 44.

⁷⁷ TAMŻE, z. 2, 84. Znajdujemy tu również dodatkowe wyjaśnienie, że nabyta przez Zgromadzenie ziemia była słabo urodzajna. Ponadto siostry miały problemy związane z kopaniem studni, gdyż woda nie nadawała się do użytku. Po odprawieniu nowenny do Matki Bożej i wrzuceniu do studni medalika Niepokalanej nastąpiła nieoczekiwana zmiana: *W niedzielę Ksiądz Proboszcz ogłosił z ambony, że w Mariówce zmieniła się woda cudownie. Po sumie każdy chciał sprawdzić, całą gromadą szli, by pić cudowną wodę w Mariówce. [...] z wielką wiarą brali do domów jako środek leczniczy. Z czasem wiara ta osłabła w ludziach, ale w Mariówce ocalała.* TAMŻE, 91.

Należy dodać, że wyrazistość czci Niepokalanie Poczętej w Zgromadzeniu jest również widoczna w wystroju kaplic i oratoriów, w których znajdują się Jej figury lub obrazy.

Podsumowując prezentację kultu maryjnego w Zgromadzeniu Sióstr Służek, raz jeszcze trzeba podkreślić, że ma on charakter różnorodny. Jego specyfikę wyznacza niewątpliwie szczególne odniesienie do Niepokalanej. Na podstawie analizy tekstów normatywno-ascetycznych i praktyk pobożności maryjnej można powiedzieć, że maryjność, jaka rozwinęła się w Zgromadzeniu, ma charakter personalistyczny i praktyczny; polega ona przede wszystkim na szczególnym rozwijaniu więzi z osobą Maryi i na naśladowaniu Jej w życiu. Można również powiedzieć, że teksty te formułują postulat dążenia do doskonałości w skali maksymalnej, wzywając siostry do pełni zjednoczenia z Chrystusem, jakie w stopniu idealnym osiągnęła Maryja.

Znak Niepokalanej Patronki został dany członkiniom Zgromadzenia w tym celu, aby dostrzegały w Niej swoje przeznaczenie do bycia bez skazy i zmarszczki ze względu na ostateczną wspólnotę z Panem (por. Ef 5, 27). Powyższe analizy stanowią próbę ukazania żywego, autentycznego, niepowtarzalnego i naznaczonego „osobistym ciepłem” poczucia więzi sióstr służek z Niepokalaną Matką Chrystusa.

Maryja była i jest dla służek Tą, która prowadzi je w dojrzałość wiary, w przyłgnięcie do Osoby Jezusa i do Jego Ewangelii. Doświadczenie uczy, że autentyczna pobożność maryjna umacnia i ożywia chrześcijańskie życie duchowe. Im bardziej osoba konsekrowana jest oddana Maryi, tym silniejsza jest jej spójnia z Chrystusem. Osoba konsekrowana doświadczy chrystoformizacji, będzie odbiciem Chrystusa, jeśli troszczyć się będzie o żywe nabożeństwo do Jego Matki⁷⁸.

Dr Miroslawa Grunt SNMPN
Dom Generalny Zgromadzenia
Sióstr Służek NMPN

Mariówka 3
PL - 26-400 Przysucha

⁷⁸ Por. A.J. NOWAK OFM, *Osoba konsekrowana. Ślub czystości*, Lublin 1999, 85, 287-289.

L'Immacolata concezione di Maria nella spiritualità della Congregazione delle Suore Serve di BVM Immacolata

(Riassunto)

La Congregazione delle Suore Serve di BVM Immacolata è stata fondata da padre Onorato Koźmiński (1826-1916) nel 1878. La profonda relazione della Congregazione con la Vergine Maria e il mistero della sua immacolata concezione deve alla devozione mariana del Fondatore. La prima parte dell'articolo ci presenta il pensiero del padre Koźmiński riguardo l'immacolata concezione di Maria. Nella fondazione della nuova congregazione religiosa da parte di Koźmiński avevano l'influsso le apparizioni mariane in Gietrzwałd (1877), per questo l'articolo ci dà le informazioni al riguardo.

Per quanto riguarda il culto dell'Immacolata si deve notare l'abbondanza dei riferimenti mariani nei testi normativo-ascetici. La Vergine Maria appare come modello delle virtù e della vita religiosa. E' fortemente sottolineata la prospettiva cristocentrica dell'esemplarità di Maria. La presenza del mistero dell'immacolata concezione di Maria si esprime anche nella vita quotidiana delle suore tramite le preghiere, atti di affidamento, il primo nome "Maria", saluto, ecc.